پرسی فەمینیزم لە هەرێمی کوردستان جۆرەکانی فەمینیزم و جیاوازییەکانیان.. گەنا سەعید

پێشەکی

ئەم وتارە هەوڵێکە بۆ بەرهەمهێنانی تێگەشتنێکی داینەمیک و زیندوو لە چۆنێتی ئامادەیی فەمینیزم لە کۆمەڵگەی کوردستاندا لەناو کار و خەبات و هەوڵی ڕۆژانەی ژناندا. هەروەها دەیەوێت تیشک بخاتە سەر فەمینیزمە جیاوازەکان لە کوردستان و پەیوەندیی نێوان ئەوان و ژنان لەناو کۆمەڵگەدا. ئەم وتارە لە چەند بەشێکدا نووسراوە، لە سەرەتادا بە پشتبەستن بە پێناسێکی سادە و گشتی لە "فەمینیزم" دوو پێوەر بەکار دێنێت بۆ ڕوانین لە ئامادەیی فەمینیزم لە کوردستان. یەکەم؛ ناسینەوە و دەستنیشانکردنی نموونەکانی پراکتیسی فەمینیستانە لە ژیانی ڕۆژانەی ژنان و کۆمەڵگەدا و دووەم؛ ئاستی بەرهەمی تیۆری، هزر و بیرکردنەوەی فەمینیستی لە کوردستان. بە تێڕامان و سەرنجدانی ئەم دوو پێوەرە، تێگەیشتنمان دەدەنێ سەبارەت بە فەمینیزم لە کوردستان وەک بەشێک لە خەباتی بەردەوامی ژنان بۆ بەدەستهێنانی ماف و پێگەی زیاتر و ڕووبەڕووبوونەوەی ستەم وچەوسانەوە لەسەریان.
لە بەشی دووەمدا ئەم وتارە گوزەرێک دەکات بەسەر جۆر و جیاوازەکانی فەمینیزم و گەشەکردنیان لە ئەوروپا و ڕۆژاوا لەگەڵ کاتدا. لێرەوە ئەو ڕاستییە دووپات دەکاتەوە کە فەمینیزم لە هیچ کات و سەردەمێکدا خاوەنی یەک گوتار و، پێناسێکی سادە و ڕاستەوخۆ نەبووە. بەم پێیەش هیچ کات یەک جۆری فەمینیزم نەیتوانیوە ئامرازێک بۆ خەباتێکی یەکگرتوو بۆ هەموو ژنان پێکەوە بەدەست بهێنێت. بەڵکوو ژنان وەک بەشێکی دانەبڕاو لە کۆمەڵگەی دابەش بوو بەسەر بەرژەوەندیی چینایەتیی جیاوازدا، ئەوانیش هەمیشە بەپێی جێگا و ڕێگای چینایەتییان، بەپێی ئینتمایان بۆ بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی تر، لە گروپی جیا جیادا جۆرەکانی فەمینیزمیان گەشەپێداوە و هەڵبژاردووە و، یان ڕێتیان کردەتەوە، ڕێگای کار و خەباتی جۆراو جۆریان گرتووە بۆ بەدەستهێنانی ماف و ئازادی زیاتر، و وەستانەوە بە ڕووی هەڵاواردن و جیاکاری ڕەگەزی. لە بەشی کۆتاییی وتارەکەدا لە ڕێگەی چەند ئەنجامگیرییەکەوە، ڕەنگدانەوەیەی جۆرەکانی فەمینیزم و جیاوازییان لەناو خەباتی

ژناندا لە کوردستان ڕۆشنتر دەبێتەوە و، خاڵە هاوبەشەکانی کە دەتوانێت هەوێنی خەباتێکی یەکگرتووی ژنان بێت بەرجەستەتر دەردەکەوێت و پەیوەندیی خەباتی فێمینیستی لە کوردستان بە فێمینیزمەکانی ئەورووپی و جیهانییەوە ڕوونتر دەبێتەوە.

گۆنا سەعید چالاکی یەکسانیخوازی ژنان و نووسەر

١. پراکتیسی فێمینیستی لە کوردستان چییە؟

ئەگەر تێگەیشتنێکی سادە و ئایدیاڵ لە پراکتیسی فێمینیزم بریتی بێت لە هەر هەوڵ و خەباتێکی بەردەوامی ژنان و “پیاوانی یەکسانیخواز” لە کات و شوێنێکی دیاریکراودا بۆ وەستانەوە بەرامبەر بە جیاکاری و هەڵاواردن لە دژی ژنان کە بە هۆی “ژنبوونەوە” ڕوو دەدەن، بە ئامانجی بەدەستهێنانی ماف و ئازادیی زیاتر لە بوارەکانی ژیانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیدا. ئەوا کۆمەڵگەی کوردستان وەک هەر کۆمەڵگەیەکی تری زیندوو و داینەمیکی دنیا، خەباتی ژنان لە بەرامبەر بە نایەکسانی و بێمافیدا پێ بە پێی جۆرەکانی تری خەبات و تێکۆشانی ناو کۆمەڵگە، بوونی هەبووە.
هەندێک بەڵگەی کەم بەردەستن کە باس لە دەوری ژنان دەکەن لە سەرەتای سەدەی ٢٠دا کە پێ بە پێی گۆڕانکارییە سیاسییەکان هەوڵی باشترکردنی جێگا و پێگەی ژنیان داوە لە کۆمەڵگە و لە ناو خێزاندا.
نموونەی زۆرتر بەردەستن لە دوای ساڵی ١٩٥٨ و، بە تایبەتتریش لە ساڵانی هەفتاکانی سەدەی بیستەوە هەتا ئەم سەردەمەش، کە دەکرێت

وەک نموونەی خەباتی ژنان بۆ ئازادی و مافی زیاتر و ڕزگاری لە دەست پیاوسالاری، واتە وەک نموونەی پراتیکی فەمینیستی لە کوردستان بناسێندرێن.
کۆمەڵگەی کوردستان لە سەدەی بیستدا خەباتی دژە کۆلۆنیالیزم و دژە داگیرکاری، خەباتی چەپ و سۆشیالیستی حیزبی شیوعی ساڵانی پەنجا و شەستەکان، خەباتی چەکداری ناسیۆنالیزمی پارتی و یەکێتی دەیەی هەفتاکان و هەشتاکان و، لە نەوەدەکان خەباتی چەپ و کۆمۆنیسیشی بە خۆیەوە بینیوە، ژنانیش چ وەک تاک یان وەک گروپ هەمیشە لە تەنیشتی ئەم جووڵانەوانەی تر هەوڵیانداوە کە پێگە و جێگەی خۆیان لە بەرامبەر پیاواندا باشتر بکەن و فرسەتی زیاتر بۆ دەست بهێنن بە بەشداریکردن لەو بوارانەدا کە ئەم بزووتنەوانە ڕەخساندوویانە. ئەو هەوڵدانانەی ژنان لەژێر هەر ناوێکدا یان لەنێو هەر چوارچێوەیەکی سیاسیدا بووبێت نموونەی جۆری جیاواز لە پراکتیسی فەمینیستی ژنان بوون لەو مێژووانەدا.

ئەوەی کە زۆر بەرجەستەیە لە هەموو ئەم دەورانەدا، ئەو ڕاستییەیە کە خەباتی ژنان بۆ ڕزگاری و یەکسانی و، پراتیکی فەمینیستی ئەوان زیاتر وابەستە و هەمیشە تێکهەڵکێش بووە بە خەباتی سیاسیی حیزب و گروپە سیاسییەکانەوە، بە بیر و بۆچوون و ئایدیۆلۆجیای جیاوازەوە. چەندە ئەم حیزب و گروپانە سیاسەتێکی پێشکەوتنخواز و یەکسانیخوازیان هەبووبێت، ژنانیش فرسەتی باشتر و زیاتریان بەدەستهێناوە کە خواست و ئامانجە فەمینیستییەکانیان بەرنە پێشەوە و جێگە و ڕێگەی خۆیان لەو چوارچێوانەدا باشتر بکەن.
بۆ نموونە، لە سەردەمی خەباتی حیزبی شیوعیی بەر لە ساڵانی هەفتاکان هەزاران ژن بەشداری خەباتێکیان کردووە بۆ بەدەستهێنانی یەکسانی و ئازادی و ڕزگاریی خۆیان. لە نێو ڕیزەکانی خەباتی چەکداری پارتی و یەکێتی(بەتایبەت یەکێتی)ی لە کۆتایی هەفتاکان و هەشتاکان لە خەباتی شاخ، سەدان ژن هەوڵیان داوە کە خەباتی چەکداری بکەن و بە ئامانجی ئەوە کردوویانە کە جێگە و پێگەی ژنان لە “شۆڕش”دا بکەنەوە. تەنانەت لە نێو یەکێتیی ژنانی حیزبی بەعسیشدا لە هەفتاکان و سەرەتای هەشتاکان ژنانێك هەبوون کە هەوڵیانداوە بۆ زیادکردنی فرسەتی خوێندن و کارکردن و تەندروستی بۆ ژنان و بەهێز کردنی پێگەی ئابووریان. لە ساڵی نەوەدەکان و دەرکەوتنی بەرجەستەتری ڕێکخراوەکانی ژنانی پارتی و یەکێتی و حیزبی شیوعی و ئیسلامییەکان، بە سەدان ژن و کچ لە ڕیزی ئەم حیزبانەدا کاریان کردووە و خەریکی بردنە سەری توانایی و پێگە و شوێنی ژنان بوون بەو مەرجانەی کە بەیان دیاری کرابوو. تەنانەت

هەر لەم سەردەمەدا ژنانی نێو پارتە ئیسلامییەکان هاتبوونە پێش و باسیان لە خەبات لە دژی توندوتیژی و دادپەروەری بە ژنان دەکرد.
هەر لەو دەیەیەدا ئەوەی کە پێشەنگی خەبات بوو بۆ یەکسانی و مافەکانی ژنان و دژی توندوتیژی و تیرۆری ژنان، بە سەدان ژنانی کۆمۆنیستی نێو ڕێکخراوی سەربەخۆی ئافرەتان بوون، کە ئەم ڕێکخراوەش لە باری سیاسی و ئایدیۆلۆجییەوە سەر بە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بوو. ئەم ژنانە توانیان نموونەی گەورە لە نەریتەکانی چەپ بۆ خەبات بۆ یەکسانی و ئازادیی ژنان زۆر ڕادیکاڵانە لە کۆمەڵگەی کوردستان بە یەکەم جار نمایش بکەن.
پلاتفۆرمی ماف و داواکارییەکانی ژنان، نووسینەوەی یاسای یەکسانی، وەک بەدیلی یاسای باری کەسێتی، دانانی پەناگای داڵدەدانی ژنانی هەڕەشەلێکراو لە کوردستان و کارکردن بە یەکەم جار لەگەڵ ژنانی کرێکاری نێو کارگە بچووک و ئەهلییەکان، بەشێکی کەمن لەو جۆرانە لە چالاکی و خەبات. هەرچەندە ژنانی کۆمۆنیست هیچ کات بە خۆیان نەووت فەمینیست، لەبەر ئەو باوەڕەی کە بەدیهاتنی یەکسانیی تەواو بە ژنان لە خەبات بە سۆشیالیزم و بەدیهێنانی کۆمەلگەیەکی یەکساندا دەبینن، بەڵام ئەمە ناتوانێت ئەو ڕاستییە ڕەت بکاتەوە کە ئەم سەدان ژنە خەریکی خەبات بوون بۆ مافەکانی تایبەت بە ژنان و، وەستانەوە بەرامبەر ستەم و چەوسانەوەی ژنان.
لە دوو دەیەی ڕابردووشدا، بەتایبەت دوای ٢٠٠٣وە، بە سەدان ژن بە هۆی کۆتای سیاسی و کرانەوەی دەرفەتی بەشداری لە هەموو بوارەکاندا، چوونەتە نێو ڕیزی سیاسەت و لەوێوە خەریکی بەدەستهێنانی پلە و پۆستی حیزبی و سیاسی و پۆستی باڵای نێو دەسەڵات بوون و، هێشتا ساڵانە سەدانی تریش هەر خەریکی ئەو کارەن.
لە بەشی خوارەوەی کۆمەڵگەدا، بە سەدان ژنانی چالاک لەنێو ڕێکخراوەکانی کۆمەڵەی مەدەنی کار دەکەن، ڕێکخراویان دروست کردووە و، ڕۆژانە کار بۆ بەدەستهێنانی مافەکانی ژنان دەکەن و لە ڕیزی پێشەوەی خەباتن بۆ گۆڕینی یاسا بۆ قازانجی ژنان و دەستبەرکردنی مافی زیاتر، چاودێریی یاسا، داڵدەدانی ژنان، پاراستنیان لە دەست توندوتیژی، دابینکردنی پارێزەر و ؛ جگە لە چەندین گروپی فشار و هەڵمەتەکانی هوشیاری و خۆپێشاندان و نووسینەوە و بڵاوکردنەوەی پلاتفۆرمی مافەکانی ژنان.
کەمپینە جۆراوجۆرەکانی ژنان بە درێژایی ١٧ ساڵی ڕابردوو بەردەوام هەبوون، کە هەندێکیان جێگای گرنگیان لە خەباتی ژناندا هەیە. کەمپینەکانی دژی توندوتیژیی لەسەر ژنان، کەمپینەکانی دژی تیرۆری ژنان، کەمپینەکانی دژی بەردەبارانکردنی دوعا، کەمپینی “ناوی من ناوی دایکمە”...، هتد. سەدان کۆنفرانس و سیمیناری جۆرا

وجۆر، بەرنامەی هوشیاری و تواناسازیی ژنان، نوێنەرایەتی و قسەکردن و بەشداریکردنی چالاکانی ژنان لە میدیادا بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەڵاواردن، سووکایەتی و هەڕەشە و توندوتیژیی لەسەر ژنان.

ژنانی کارمەند و کرێکار و چینی خوار مامناوەندی لە کوردستان، هەم وەک تاکەکەس و، هەم وەک گروپ لەسەر دوو تەوەرەی جیا خەبات دەکەن، یەکیان بۆ بژێوی و ژیان و گوزەرانی خۆیان هەموو ڕۆژێک وان لە ڕیزی پێشەوەی خۆپیشاندان و ناڕەزایەتی، ئەمە بەشداری ئەوانە لە خەباتی چینایەتیی ئەوان بۆ بەدیهاتنی خواستە ئابووری و خزمەتگوزارییەکان. و لە سەر ئاستێکی تر هەموو ڕۆژ بەرەنگاریی دەستدرێژی سێکسی لە شوێنی کار دەبنەوە، بەرەنگاریی لەگەڵ جیاوازی کرێ و دەرماڵە دەکەن بە هۆی هەڵاواردنی ڕەگەزییەوە، دژی توندوتیژی دەوەستنەوە و، دژ بە کۆنەپەرستی دینی و خێڵەکی دەنگ هەڵدەبڕن.

چەند پێشمەرگەی ژن لە سەدەی ڕابردوو

ئەمانە هەمووی دەکرێت نمونەی پراکتیسی فێمینیستی جۆراوجۆر بن کە ژنان لە کوردستان کردوویانە و بەردەوامن لەسەری. ئەمانە تایبەتمەندییەکانی خەبات و پراکتیسی ڕۆژانەی ژنانی کوردستانن لەم سەردەمەی ئیستادا. جا چ بۆ قایمکردنی پێگەی ژنان بێت لەناو دەسەڵاتی سیاسی و ئابووری و پۆست و پلە باڵاکاندا و، یان بۆ خواستە گشتییەکانی تری وەک بەدیهێنانی مافی زیاتر و یەکسانی و وەستانەوە بێت بە ڕووی جیاکاریی ڕەگەزی لە کۆمەڵگە و لە مەیدانی کار و ماڵدا. ئەوەی کە پێویستە بۆ تیۆرناسە فێمینیستەکان، کە ئەم

پراکتیسانەی خەباتی ڕۆژانەی ژنان، ببێتە جێگای تێڕامان و لێکۆڵینەوە و پێناسەکردنەوە. لە جیاتی ئەوەی بە نامۆ لە “فەمینیزم” لێک بدرێنەوە، دەبێت لە پەیوەند بە “فەمینیزم”‘ و جۆرەکانییەوە، لەو مێژووە دیاریکراوانەدا پێناسە بکرێن و تێگەشتنی تێوری بەرامبەریان بەرهەم بهێنرێت.
ئەگەر کەسێک بپرسێت چۆن کرداری ژنانی “ئیتحاد نیسائی بەعس” بە فەمینیزم ناو دەبرێت؟ وەڵامەکەی ئەوەیە کە ئەوان خەریکی بەدەستهێنانی پلە و پۆستی باڵای سیاسی و ئابووری بوون بۆ خۆیان لەناو پەیکەرەی ئەو دەسەڵاتەدا و، توانیشیان بەشێک فرسەت بۆ ژنانی تر بەدەست بهێنن کە بچنە بەر خوێندن و ببنە خاوەنی کار و ئابووریی سەربەخۆ، هەر ئەم ژنانەش لە هەمان کاتدا چاویان دەپۆشی لە سەرکوتی سیاسی و ئەنفال و جینۆسایدی خەڵکی کوردستان. ئایا ئەمە هەر نموونەیەکی تری ئەو بەشە لە فەمینیزم نییە کە لە زۆر جێگەی تری جیهاندا هەمیشە پاڵ دەسەڵاتی گرتووە و خەریکی کردنەوەی جێگای خۆیەتی لەناو پۆست و پلە باڵاکاندا و، بە ئەمەش هەمیشە چاوپۆشی کردووە لە هەمو نەهامەتییەکانی ٩٩٪ ی ژنانی تر و خەریکی بەدەستهێنانی دەستکەوت بووە بۆ ژنانی ئیلیت و نێو چینی باڵادەست. لە ڕاستیدا ئەمەش جۆرێکە لە فەمینیزم کە لە بەشی داهاتوودا ڕۆشنتر دەبێتەوە.

٢- هەژاری تێوری فەمینیستی لە کوردستان:
پێوەرێکی تر بۆ ئاست و ئامادەیی فەمینیزم لە کوردستان بریتییە لە ئاستی بەرهەمی بیرکردنەوە و تێوری فەمینیستی لە کوردستان. بەرهەمی هزرێك کە بەرئەنجامی لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی مەیدانی و لێکدانەوە و شیکاری بێت بۆ بارو دۆخی ژنان و سەرچاوەی ستەمی ڕەگەزی و هەوڵەکانیان بۆ ئازادی و یەکسانی، بێت. ئەمەش پێوەرێکی باشە چونکە هەم دەژمێردرێت و هەم لە باری چۆنایەتییەوە دەبینرێت، بۆ نموونە دەتوانین بڵێین چەند لێکۆڵینەوە و کتێب و وتارمان هەیە کە فۆکەسی لەسەر لایەنە گرنگەکانی ئەم بابەتەی بەردەستمان کرد بێت؟ بە گوزەرێکی خێرا بەسەر ئەوەی تا ئێستا بەرهەم هاتووە، لەم بارەوە کەلێنی گەورە هەست پێ دەکرێت، بەتایبەت لە بواری لێکۆڵینەوەی مەیدانی و لێکدانەوە و شیکاریدا سەبارەت بە ئەزموونی ژنانی کوردستان و پەیوەندیی بە تێوری فەمینیستی لە جیهاندا. هەڵبەت وەک زۆرێک لە بوارەکانی تری گەشەی کۆمەڵگە، لەم بوارەشدا کاری باش دەستی پێ کردووە لە چەند ساڵی ڕابردوودا، بە تایبەت کاری وەرگێڕان و گواستنەوەی ئەزموونی فەمینیزمی ئەوروپی و جیهانی. بەڵام ئاستی ئەم کارە لە کوردستان هێشتا زۆر سەرەتاییە.

لێکۆڵینەوە مەیدانییەکان و لێکدانەوەی پشتبەستوو بە زانستەکانی وەک (مێژووناسی، کۆمەڵناسی، جێندەرناسی) لەسەر بارودۆخی ژنان و شێوازەکانی خەباتیان تا ئاستی نەبوون وایە.

هەژارییەک بەدی دەکرێت کە لە ژمارەی وتار و نووسینەکاندا نییە، بەڵکوو زیاتر لە کوالێتی و بەڵگە و ئاراستەکانیاندایە. کاتێک کەسێک دەگەڕێت بە دوای بابەتی فکری و لێکۆڵینەوە، بۆ نموونە سەبارەت بە میژووی ژنان، پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی ئەوان، ئامارەکانی کارکردن و خوێندەواری و تەندروستی و.. هتد، پەیوەندیی هێزی ژن لە لادێ لەناو خێزان و لە کۆمەڵگە، هێزی ژن لە خێزانی ناو شار، بەشداری ئابووریی ژنی کرێکار، خەسڵەتەکانی ژنی ماڵەوە! بە دەگمەن بابەتی لەم جۆرانەی دەستکەوێت. هەر بۆیەشە تا ئێستا تیۆرییەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیی فێمینیستی نییە کە بە بنەما بە بەڵگە و ئامار و بارودۆخی تایبەت بە ژنانی کوردستان، تێگەیشتنێکی فراوانی لەسەر ژنان و خەباتی ڕزگاریخوازیان دروست کردبێت. سەرباری بوونی چەند سەنتەری خوێندنی جێندەر و هەروەها چەند بەرهەمێکی ئەکادیمی لەسەر فێمینیزم لە کوردستان، هێشتا سەرەتای ئەو ڕێگایەیە بۆ پڕکردنەوەی ئەم کەلێنە.

پێویستە ئەوە ڕۆشن بێت کە بەرهەمهێنانی لێکۆڵینەوەی زانستی و فیکری و تەوریی تایبەت بە ئەزموونی خەبات و پراتیکی فێمینیستی ژنان لە کوردستان، کارێکی زۆر قورستر و درێژ خایەنتر و زۆر فراوانترە لە چاو گوتارێکی فێمینیستی کە ئێستا بوونی هەیە و، هەوڵی نوێنەرایەتی کردنی فێمینیزم لە کوردستان دەدات.

لەم بارەوە فێمینیزمی ڕۆشنگەری لە چەند کۆنفرانسێکدا بە گوتارێکی نیمچە سێکولارەوە بۆ نێو ژنان و پیاوانی سێکولار و شاری و ئیلیت دەبینین.گوتاری ئەم فێمینیزمە، دەبێت هەمیشە سەری نەویتر بێت لە سەقفی “پاراستنی پیرۆزییە ئایینییەکان”. واتە هەر لە سەرەتاوە ڕێگەی ڕەخنەی ڕادیکاڵانەی ئایینی لێ گیراوە. سەرباری پشتیوانی حیزبێکی نێو دەسەڵات و بوونی سەرچاوەی دارایی و مرۆیی، بەم چالاکی و کۆنفرانسانە نەیتوانیوە ببێتە ئامرازی بەرهەمهێنانی تەورییەکی تایبەت بە فێمینیزم لە کوردستان و، تا ئێستا گوتارێکی ڕۆشنی نەبووە سەبارەت بە فێمینیزم و خەبات بۆ ڕزگاریی ژنان، بەڵکوو خەریکی تێکەڵکردنی “دیموکراسی و ئایین و سیکولاریسم و کولتوور”ە و هەر لە سەرەتاشەوە دژایەتی خۆی لەگەڵ چەپ و سۆشیالیزم و ڕەخنەی مارکسیستیشان داوە.

هەروەها گوتارێکی تری سەر بە بۆچوونی فێمینیزمی ڕادیکاڵ هەیە، کە

دژی داگیرکاری پیاوانە بە هەموو کایەکانی زانین و کولتوور و نووسین و سیاسەت و .. هتد دەنگی هەڵبڕیوە، وە خەریکی گواستنەوەی ئەزموونی فەمینیزمی ئەورووپی و ڕۆژاوایە بۆ ژنان لە کوردستان. هەرچەندە ئەم گوتارە هەوڵی داوە کە دەنگێکی ئەرێنی بە فەمینیزم و ناساندنی لە کوردستان دروست بکات، بەڵام کێشەکە ئەوەیە کە لە هەوڵی سەپاندنی جۆرێک لە تێگەشتنی تایبەت لە فەمینیزم و چوارچێوەیەکی نامۆن بەسەر ژنان لە کوردستان، کە بەرهەمی خوێندن و تێگەشتنی کەسەکان خۆیانە لە فەمینیزمی ئەورووپایی و ڕۆژاوایی. بەشێک لەم گوتارە فەمینیزمی کردەتە دەفرێکی نامۆی فڕیو بەسەر ئاسمانی کۆمەڵگەوە، ژنانی لە کوردستان، بە تایبەت ژنانی چالاکی نێو ڕێکخراوەکانی خستەتە بەردەم تاقیکردنەوەی فەمینیست بوون، لەو ئاسمانەوە شەهادە دەبەخشێت و بڕیار دەدات کە فەمینیستە و کە فەمینیست نییە! ئەوە ڕاستە کە هەندێک فاکتەری جیهانداگر هەیە، لەوانە سەرمایەداری و پیاوسالاری کە لە هەموو جێگایەک، هەرچەندە بە شێوازی جیاواز، کاریگەرییان لەسەر نایەکسانی و ستەم لەسەر ژنان داناوە. بەڵام ژنان لە کوردستان بارو دۆخی ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسیی تایبەت بە خۆیان هەیە، بەو پێیەش ئەزموونی خەباتی جیاوازییان هەیە دژی ستەمکاری.کاری لێکۆڵینەوە و هزر، تیۆری فەمینیستی، ئەوەیە کە تێگەشتن لەسەر ئەمە دروست بکات، نەک ژنان و هەوڵەکانیان بە دواکەوتوو یان “نەزانی” یان نائاگایی تاوانبار بکات.

گوتارێکی تری فەمینیزم لە کوردستان، کە ئەمیش وەک ئەوانی تر نامۆیە بە خەباتی ڕۆژانەی ژنان لە کوردستان، ڕێبازی ژنەلۆجی عەبدوڵا ئۆجەلانە کە لەم سالانەی دواییدا هەوڵی پڕکردنەوەی ئەو کەلێنە فکرییەی خەبات بۆ ڕزگاریی ژنان دەدات. لەسەر دەستی ئەم دۆکترینە، گەریلا ژنەکانی کۆبانی، کە نەبەردییەکی بێوێنەیان لە دژی داعش نیشان دا، کراونەتە نموونەی ئەم جۆرە فەمینیزمە. نموونەی ژنێکیی خەیاڵی و بەهەشتی، کە ئازادە، ئازایە، جەنگاوەرە، بەڵام بێ سێکسە، و هەموو خواست و ئارەزوویەکی سێکسی هەڵگرتووە بۆ دوای ئازادی و ڕزگاریی گشتی. ئاسۆ کەمال لە کتێبی ژنەفۆبیای ئۆجەلان جەخت دەکات لەوەی کە “ئەم تیۆرییەی ئۆجەلان بە لادێکانی کوردستانی تورکیا ،کە لە لایەن دەوڵەتی فاشیستی ڕەگەزپەرستی تورکیاوە لە دواکەوتویی ئابووری و کۆمەڵایەتیدا هێڵراوەتەوە، دەتوانێ “بەئاسانی خەڵکی سادە” لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە، بەڵام ناکەکێ بە ژیانی شارنشینی کۆمەڵگەی کوردستان.”

٣-جۆرەکانی فەمینیزم لە جیهان و جیاوازییەکانیان

ناسینی فەمینیزم وەک بزووتنەوەیەکی فراوانی فرە ڕەهەند، بە هەموو ئاراستە و تێگەیشتنە جیاوازەکانییەوە یارمەتیمان دەدات کە ئەزموونی ژنان لە کوردستان لەبەر ڕۆشنایی ئەم ڕەهەندە جیاوازانە ببینین و پێناسیان بکەین. هەرچەندە لە چوارچێوەی وتارێکی لەم جۆرە، تەنها دەتوانرێت گوزەرێکی خێرا بکرێت بەسەر جۆرەکان و جیاوازییەکانی فەمینیزمدا. خۆشبەختانە ئەم کارە لەلایەن چەندین کەسی ترەوە کراوە و لەم بارەوە کتێبخانەی کوردی هەژار نییە.

مارتا ئێ گیمینزی، بە ڕەچەڵەک ئەرجەنتینی و پرۆفیسۆری سۆسیۆلۆجی لە زانکۆی کۆلارۆدۆ، دەڵێت، فەمینیزم یەک شت نییە، بەڵکو چەترێکە بۆ ڕێگای جۆراوجۆر. زۆرێک لە لێکۆڵەرانی بزووتنەوەکانی فەمینیزم هاوڕان لەسەر ئەوەی کە فەمینیزم هەرگیز نەبووەتە جەستەیەکی یەکخراوی فیکر، هەر بۆیە شێوازی فرەجۆری هەیە و، بەردەوام شێوازی تازەشی لێ بەرهەم دێت کە لە ئەنجامی دایەلۆگ و مشتومڕی فکری و پراکتیس و ئەزموونکردنی ژنان لە نێو جووڵانەوەکان و خەباتی ڕۆژانە لە کۆمەڵگەدا، فەمینیستەکان لێکۆڵینەوەی لێ دەکەن، بیری لێ دەکەنەوە و لێکدانەوەی بۆ دەکەن، هەر بۆیە بەردەوام گەشە دەکات و، تەنانەت جار جارە جۆرێکیان کە پاشەکشەی کردووە، لە جێگای جۆرێکی تر بەرهەم هاتووە.

یەکێک لە میتۆدە باوەکانی پۆلێنکردنی فەمینیزم جیاکردنەوەیانە بەپێی ئاراستەی سیاسی و ئایدیۆلۆژییان، چونکە یەکێک لە خاڵە جیاکەرەوە بەرجەستەکانیانە. هەروەک جاکلین کەک و مێگ لەکستون دەڵێن ئەوەی فەمینیستەکان کۆ دەکاتەوە پێکەوە، پابەندبوونیانە بە دژایەتیکردنی ستەم لەسەر ژنان، بەڵام ئەوەی وای کردووە کە بوونی یەک تیوری فەمینیستی یەکگرتوو هیچ کات ئیمکانی نەبێت تێوەگلانی فەمینیزمە لەگەڵ تیۆری و سیاسەتی جۆراوجۆردا.

نانسی فرەیسەر (١٩٤٧-) فەیلەسوف و فەمینیستی ئەمریکایی

ئەم وابەستەییە بە ئایدیۆلۆجیا و سیاسەتی ترەوە لە چەند مشتومڕی سەرەکیدا لەنێوان فەمینیستەکاندا ڕەنگیان داوەتەوە بە فراوانی؛ لەوانە جیاوازیی سەبارەت بەوەی کە ژنان جێگا و ڕێگای چینایەتی و بەرژەوەندیی جیاوازیان هەیە، یان گروپێکی هەمەجینیەسن بە هەی سەرکوتی ڕەگەزییەوە. و یان جیاوازییان لە گێڕانەوە بە سەرچاوەی مێژوویی ستەم و چەوسانەوەی ژنان؛ لە ئەنجامیشدا هەمیشە گەیشتوونەتە ڕێگاچارە و شێوازی خەباتی جیاواز بە کۆتاییهێنان بە ستەمی ژنان. کەک و لەکستون خۆجت لەوە دەکەنەوە کە هیچ کات ململانێ تیۆرییەکان لە دەرەوەی ململانێی چینایەتییەکاندا ڕوو نادەن، بەڵکوو جیاوازیی چینایەتی بەردەوام کاریگەریی لەسەر دابەشبوونی فەمینیستە تیۆریسەنەکان داناوە.

بەپێی ئەم شیوازە لە پۆلێنکردن، مارتا ئی گیمینزی، چوار ئاراستەی سەرەکیی فکری فەمینیزمی دیاری کردووە لەنێو بزووتنەوەی ژناندا:

یەکەم: لیبرال فەمینیزم، کە بە فیمینیزمی ژنانی چینی ناوەڕاست و باڵا دەستیش ناسراوە. ئەم جۆرە لە فەمینیزم ئاماجی سەرەکیی یەکسانکردنی ژنانە لە پێگا و جێگای دەسەڵاتی سیاسی و ئیداریدا لەگەڵ پیاوان هەر لە چوارچێوەی سیستەم و نیزامی ئابووری و سیاسیی سەرمایەداریدا. کێشەی ئەم فەمینیزمە لەگەڵ بەربەستە فەرمییەکاندایە کە وان لە بەردەم فەراهەمبوونی دەرفەتی یەکسان بە ژنان لە بوارەکانی پەروەردەیی و سیاسی و یاساییدا. بەرگریکارانی

ئەم فەمینیزمەیە، پێیان وایە کە ژنان دەبێت بەردەوام لە ھەوڵی ئەوەدا بن کە چەن مافی زیاتری سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی لەنێو کۆمەڵگا و سیستەمی ئیستادا بەدەست بێنن.

دووەم: فەمینیزمی ڕادیکاڵ کە کێشەی سەرەکی بە باڵادەستی پیاو لە بوارەکانی ژیاندا دەزانێت، وە پیاوسالاری وەک ھۆکاری سەرەکیی سەرکوت و ستەم لەسەر ژنان دەناسێنێت. فەمینیزمی ڕادیکاڵ تەواو بڕوای وایە ھەموو کێشە و نایەکسانییەکانی تر پلە دوون لە چاو نایەکسانی ژن و پیاودا. گوتاری ئەم فەمینیزمە بە جۆرێکە کە ھەندێک جار وا دەردەکەوێت کە ھەموو پیاوان ھەموو ژنان دەچەوسێننەوە. پێویستە ئەوەش بوترێت کە فەمینیستە ڕادیکاڵەکان لە گەڕانیان بەدوای سەرچاوەی ستەم و پلەدوویی ژناندا، بوونەتە خاوەنی تێگەیشتن و ھزری فراوان کە ھەوێنی بەشێکی زۆر لە جووڵانەوە و خەباتی ژنانیان ئاراستە کردووە. بەپێی ئەم ئاراستەیە ژنان وەک گروپێکی چەوساوە، دەبێت لە پێناو ئازادکردنی خۆیان لە دەست ستەمکارەکانیان کە پیاوانن، تێبکۆشن.

سێھەم: فەمینیزمی سۆشیالیستی کە لە لایەک ڕەخنەگری سیستەمی ئابووریی سەرمایەدارییە و، تەواو بروای وایە کە یەکسانییەکی مانادار لەنێو کۆمەڵگەی چینایەتیدا بەدی نایەت، لە لایەکی دی ڕەخنەگرە لە لێکدانەوەی مارکسیستی بۆ سەرچاوەی ستەم و چەوسانەوەی ژنان. بەشیک لە فەمینیستە سۆشیالیستەکان وەک فردریچی، دەلا کۆستا و ماریا مایەس، پێیان وایە کە مارکسیزم بەشێك لە چالاکی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی وەک (کاری سێکسی، دروستکردن و گرنگیدان بە منداڵان و کاری نێوماڵ، کە کاری ژنان بووە) بەبێ لێکدانەوە جێھێشتووە، لە کاتێکدا کە زۆر گرنگن بۆ بەرھەمھێنانی ھێزی کرێکاران. لە بواری ئەکادیمیا و ھزردا فەمینیزمی سۆشیالیستی، بە سوودوەرگرتن لە ماتریالیزمی مێژوویی مارکسیزم، کەوتنە لێکدانەوەی پەیوەندییە جێندەرییەکان. یەکێ لە ئەنجامە کاریگەرەکانی ئەم فەمینیزمە گەیشتن بوو بە تێوری “دووانەی سەرمایەداری و پاتریارکی” وەک سەرچاوەی ستەم و چەوسانەوەی ژنان. لە باری کردارییەوە ئەم فەمینیزمە لە ساڵەکانی ھەفتاکان و ھەشتاکاندا زۆر چالاکانە کاری کرد لەسەر کەمپینی “کرێ بۆ کاری نێو ماڵ”.

چوارەم: فیمنیزمی مارکسیستی، ھەروەک سۆشیالیستی، بەرگری لەوە دەکات کە ئازادی و ڕزگاریی تەواوی ژنان پابەندە بە ھەڵوەشاندنەوەی سیستەمی سەرمایەدارییەوە. بەڵام جیاوازییان ئەوەیە کە خەریکی پەرەدان بوون بە توانایی تیۆری مارکسیستی بۆ لێکدانەوەی چەوسانەوەی ژنان بە ھۆی سیستەمی سەرمایەدارییەوە، بەم

جەرەش ئەوان لە هەوڵی پڕ کردنەوەی ئەو کەلێنەدان کە وەک “کەم بەهاکردنی کێشەی ژنان لەناو مارکسیزمدا” لە لایەن فێمینیستە سۆشیالیستەکانەوە ڕەخنەی لێگیرا . ئەم فێمینیستانە خەریکی ئەوەبوون کە پەیوەندیی نێوان چەوساندنەوەی ژنان و سەرمایەداری ڕۆشن بکەنەوە. لە هەمان کاتدا دژی ئەو فۆرمە لە مارکسیزمی سەدەی بیست بوون کە بە شێوەیەکی دۆگما دژی فێمینیزم دەوەستێتەوە.

ئەم چوار ئاراستەیەی فێمینیزم کە باس کران، بوونە خاوەنی هەزاران لێکۆڵینەوە و دراساتی مەیدانی، و چەندین تێوری و پراکتیس کە کەمپینی فراوان و بزووتنەوەی جۆراجۆری لە هاتە دەر، هوشیاریی فراوانی بڵاو کردەوە، گۆڕانکارییە گەورەی دروست کرد تەنانەت لەنێو سیاسەت و پۆلیسیەکانی سەرانی دەوڵەت و سیستەمی سەرمایەداری، دام و دەزگاکانی وەک نەتەوە یەکگرتووەکان و بانکی نێودەوڵەتی و بەرنامەکانی گەشەپێدانی جیهانی. هەروەها کاریگەریی گەورەی لەسەر سیاسەتی هەردوو بلۆکی ئەوکاتەی ڕۆژاوا و ڕۆژهەڵات دانا، بە جۆرێك کە لە سەردەمی مۆدێرنیتەدا وڵاتانی جیهان کە لەنێوان ئەم دوو قوتبەدا دابەش ببوون، مەسەلەی گەشەدان بە توانایی ژنان و دابینکردنی فرسەتەکانی خوێندن و کارکردن و تەندروستی باش ببووە یەکێ لە خاڵەکانی پیشبڕکێیان. ئەمانە هەرچەندە وەک دەستکەوتی ژنان دەرکەوتن، بەڵام لە هەمان کاتدا دەستکەوتی مۆدێرنیتە و ئەو ئاراستەیە بوون کە پێیان وابوو هەموو وڵاتانی جیهان بە یەک ئاراستە دەڕۆن و گەشەکردنی ئابووری و تەکنەلۆجیا و بارو دۆخی ژنانیش لەگەڵیاندا بەردەوام بەرەو پێش دەچێت.

بەڵام ئەم شەپۆلەی فێمینیزمی ئەوروپایی – خۆراوایی بەرەووخامۆشی چوو . هەندێک لە چاودێران باس لەوە دەکەن کە ئەم پاشەکشەیە لە لایەک بە هۆی کەوتنە بەردەم ڕەخنەی فێمینیزمی ڕەشپێست و فێمینیزمی کولتووری، بە پاڵپشتی تێورییەکانی پۆست – مۆدێرنیتە، ڕووی دا.

فێمینیزمی ڕەش جەختی لەوە کردەوە کە سێکسیزم و چەوساندنەوەی چینایەتی و ناسنامەی جێندەری و ڕاسیزم تەواو پێکەوە گرێدراون و یەکتربڕن. بەو شێوەیەی کە ئەم چەمکانە پەیوەندییان بە یەکترەوە هەیە پێی دەوترێت یەکتربڕایەتی. فێمینیزمی کولتووریش جەختی لە جیاوازیی بنەڕەتیی نێوان ژن و پیاو کردەوە؛ لە ڕووی بایۆلۆجی و کەسایەتی و هەسوکەوتەوە ژنان وەک خاوەنی ڕەوشتێکی جیاواز و باڵا، هەمیشە هاوسۆزی و خوشکایەتی بناغەی ناسنامەیان دابین دەکات. ناوەڕۆکی ڕەخنەی ئەمانە ئەوە بوو کە ئەم فێمینیزم تەنها وەک بەرهەمی ئەزموونی ژنانی ئەوروپایی و خۆراوایی سپی پێست ناسراوە، لە کاتێکدا ئەوان ناتوانن ئەزموونی هەموو ژنانی جیهان نیشان بدەن و نوێنەرایەتی بکەن، ژنان لە شوێنە جیاجیاکان

ئەزموونی جیایان هەیە، تەنانەت ژنان وەک تاکە کەسیش ئەزموونی جیایان هەیە.

بەڵام لە لایەکی ترەوە هەندێک لە فەمینیستەکان باس لەوە دەکەن کە فشاری کەوتنی بلۆکی خۆرهەڵاتی (سۆڤیەت) و، هەڵای “پاشەکشەکردنی مارکسیزم” و بیری چەپ و سۆشیالیزم بە گشتی، تەشەنەی نیولیبرالیزم بە ئایدیۆلۆجی ئیندیڤدوالیزم و بازاڕی ئازاد و ..هتد، هۆکاری گەورەی ئەم پاشەکشەیە بوون، ئەمەش بە تایبەت لە کۆتاییی دەیەی هەشتاکان و دەیەی نەوەدەکان. نانسی فرەیسەر باس لەوە دەکات کە لە کاتێکدا کە نۆلیبرالیزم دەیویست گرنگیی زمانی “یەکسانی و دادپەروەری” و مافە گشتییەکان بگۆڕێتە سەر فۆکەس خستنە سەر ‘ناسینەوەی ناسنامە و جیاوازی’، لەو چوارچێوەیەدا فشار بە سەر فەمینیزم دروست بوو داوای ڕەخنەی کولتووری بکات و کەمتر بچێتە سەر شیکردنەوەی کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان. هەر بۆیەشە بەڕای نانسی فرەیسەر لە کۆتاییی سەدەی بیستەم مەیلێک هەبوو کە ڕەخنەی فەمینیستی گرنگ لە کایەی ‘ئابووری’ بگۆڕێن بە ڕەخنەیەکی “کولتووری یەکلایەنەی یەکسان”

ئەم پاشەکشەیە، زیانی گەورەی دا لە ڕێڕەوی گەشەی جیهانی فەمینیزم وەک بزووتنەوەی جیهانی ژنان، لە تەرمی کۆلێکتیڤیزم، واتە کارکردن وەک بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و جەماوەری لە بەرامبەر فۆرمە جیهانییەکانی ستەم و چەوسانەوەی ژنان وەک پیاوسالاری، سێکسیزم و جیاوازیی چینایەتی، سەرمایەداری. واتە ئەم دەورەیە بۆ ماوەیەک ئەم یەکگرتنەی لە خەباتی سەرتاسەری لە دژی سەرچاوەی ستەم و چەوسانەوەی ژناندا بردە دواوە. نانسی فرەیسەر دەڵێت کە لە کاتێکدا داهێنانەکانی فەمینیزمی شەپۆلی دووەم لە ئەو توانایدایە بوو کە نایەکسانی جێندەری لە سێ ڕەهەندی فراواندا لێک بداتەوە: ئابووری، کولتووری و سیاسی. کەچی لە ماوەی چەند دەیەی ڕابردوودا ئەو ڕەهەندە شیکارییانە نەک تەنها جیاکراونەتەوە لە یەکدی، بەڵکوو تەنانەت لە “ڕەخنەی کاپیتالیزمیش” دابڕنراون. بە بڕوای نانسی جەختکردنەوەی فەمینیستەکان لەسەر ڕەخنەی کولتووری، ڕێکوپێک لەگەڵ هەوڵەکانی نیۆلیبرالیزم دەهاتەوە کە ئامانجی سەرەکیی سەرکوتکردنی هەموو بیرۆکە یەکسانیخوازییە کۆمەڵایەتییەکان بوو لەو سەردەمەدا. بەم شێوەیە جەختکردنی فەمینیستەکان لەسەر ڕەخنەی کولتووری، لە کاتێکدا بوو کە هەلومەرجەکە پێویستی بە دوو هێندە فۆکەس و سەرنجدان بوو لەسەر ڕەخنەی ئابووریی سیاسی.

جۆرە جیاوازەکانی فەمینیزم بەگشتی دابەش بوون بەسەر دوو بەرەدا و دوای دوو ئایدیۆلۆجی و ئاراستەی فکریی جیاواز کەوتوون، لیبرالیزم

کە ئایدۆلۆجی و بونیادی فکریی سەرمایەداری پێک دێنێت و، مارکسیزم کە ڕەخنەی ڕیشەیی هەیە لە پێکهاتەی ئابووری سیستەمی سەرمایەداری.

بەشێک لە فێمینیستەکان لەژێر ناوی فێمینیزمی ماتریالیستی، بە هاوکاری لەگەڵ فێمینیستە مارکسیستەکان، توانیان دەست بگرن بەو ڕەخنەگرتن لە ئەو کەیانە کە کاریگەرییان لەسەر ژیانی ژنان هەیە لە هەموو جێگایەک، لەوانە: پاتریارکی و سەرمایەداری. ئەوان جەختیان کردەوە کە ژیانی ژنان لە هەموو شوێنێک کەوتۆتە ژێر کاریگەریی سەرمایەداریی جیهانی و پیاوسالاریەوە. ڕایانگەیاند کە لە باری سیاسییەوە کارێکی خۆکوژی دەبێت کە ئەم ڕەخنەی بونیادی لە سەرمایەداری و پاتریارکی، جێگەی بگیرێتەوە بە ڕەخنەی ستراتیجییە سیاسییە لۆکاڵییەکان و ڕوانگەی واقیعی کۆمەڵایەتیی پارچەپارچەکراو. لەم هەوڵانەدا میتۆدی شیکاریی ئینتەرسێکشنالیتی سەری دەرهێنا، کە لە یەک کاتدا ڕەخنە لە جیاوازیی چینایەتی و ڕەگەزی و ئەتنیکی و هەموو سەرچاوەکانی تری سەرکوت دەگرێت. بەم جۆرە ئەم فێمینیستانە دەورێکی گرنگیان گێڕا لە جارێکی کە پێناسکردنەوەی تێوری فێمینیستی، و لێکدانەوەی پرسەکانی چین، جێندەر و ڕەگەز (race). ئەم جارەیان ئەم فێمینیزمە نەک تەنها بە ڕزگاری ژنان، بەڵکوو وەک بزووتنەوەیەک کە باس لە ڕزگاریی کۆمەڵگە دەکات، دژە سەرمایەدارییە و، ڕەخنەی بونیاتی لە سیستەمی ئابووریی سەرمایەداری و سیاسی نیولیبرالیزم هەیە.

لەدوای ٢٠٠٨وە، واتە دوای قەیرانەکەی گەورەی سەرمایەداری و ئابووریی نیۆلیبرالیزم، فۆرمەکانی ئێکۆفێمینیزم، ترانسناشناڵ فێمینیزم، فێمینیزمی ڕەش و ئینتەرسێکشنال بە هێزەوە هاتوونەتەوە و خەریکی خەباتی فێمینیستین. فێمینیزمی ترانسناسیۆنالی یان جیهانی کە لە خۆیدا لە هەوڵی کۆکردنەوەی هەموو فۆرمەکانی فێمینیزمی دژە سەرمایەدارییە، بەتایبەت هاتۆتە مەیدان بە بڵاوکردنەوەی هوشیاری سەبارەت بەوەی کە چۆن جیهانگیری و سەرمایەداری کاریگەریی لەسەر هەموو خەڵک بەگشتی، بە جیا لە نەتەوە و ڕەگەز و سێکس و چین و جێگای نیشتەجێی خەڵك داناوە. ئەم فۆرمە لە فێمینیزم، فێمینیزمی دژە سەرمایەداری، دژە سیستەمی ئابووریی نیۆلیبرالیزم، بە دەستەوەگرتنی تێوری ئابووریی مارکسیستی و لێکدانەوەی چینایەتی خەریکە جارێکی کە خۆڕێکخستنە و، بەرپاکردنی بزووتنەوەی فراوانی جەماوەری و کۆمەڵایەتی کە هەم داوای ماف و چاکسازی دەکات لە بارو دۆخی ژیانی ژنان و چینی کرێکاردا، هەروەها خۆی وەک بەدیلێکی شۆڕشگێڕانە نیشان دەدات کە

خەریکە هەموو بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانی تری وەک، دژە ڕاسیسزم، یەکسانی بۆ هۆمۆسێکسوالەکان و گروپە کەمایەتییە سەرکەوتکراوەکانی تر لە دەوری خۆی کۆ دەکاتەوە و پێشەنگی خەباتێکی فراوانی دژە سەرمایەداری دەکات، بەبێ ئەوەی ئەو ئاسۆیە لەدەست بدات کە سەرچاوەی هەموو نایەکسانییەکان کۆمەڵگەی چینایەتی، سەرمایەدارییە.

دیمەنێک لە خۆپیشاندانەکانی ساڵی ٢٠١٧ بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی ژنانەوە

پریشکی ئەم هەستانەوەیە لە ساڵی ٢٠١٧ لە خۆپێشاندانی سەدان هەزار ژن و پیاوی یەکسانیخواز بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی ژنانەوە لە ئەمریکا و چەندین وڵاتی تر نمایشی خۆی کرد. دواتریش مانیفێستی خۆی لە نامیلکەی فێمینیزم بۆ ٩٩٪ی خەڵك ڕاگەیاند کە تیایدا نیازی خۆی بە دژە سەرمایەداری بوون، ئیکۆ بوون، ئینتەرسێکشنال، پارێزەری مافی هەموو کەمایەتییەکان و ئێل جیبیتی… هتد ڕاگەیاندووە.
پێویستە باس لە جۆرێکی تری ترسناک لە "فێمینیزم" بکەین کە لە هەندێک ئەدەبیاتدا بە ناوی "فێمینیزمی نیولیبراڵ" باس کراوە. نموونەیەکی ئەم جۆرە لە فێمینیزم، شێریل ساندبێرگ دایهێنا لەژێر ناوی 'لین ئین'، کە تیۆرییەکەی لەسەر ئەوە بونیاد ناوە کە بازاڕی ئازادیی سەرمایەداری چارەسەری نایەکسانی ڕەگەزیی بەرامبەر بە

ژنان پێیە. ئەو بانگەوازی ژنان دەکات کە سەر دانەوێنن و هەوڵ بدەن و شەڕی تاکەکەسی بکەن لە بازاڕدا.
نموونەی تری ئەم فێمینیزمە، ئەو هەڵمەتەیە کە بۆ بەکاڵاکردنی جەستەی ژنان و، پارچەکانی جەستەی ژنان، قبوڵکردنی سێکسیزم وەک ڕاستییە نەگۆڕەکان، پراکتیسی فێمینیستی کردۆتە ئەم بیرۆکە تاکپەرستانەیە کە بە ژنان دەڵێت بچێ لە ڕێگەی ئیستحقاقەوە دەستکەوتەکانت بە "هەر ڕێگایەک" بێت بەدەست بێنە. نموونەی بڵاوبونەوەی دەیان جۆری پیشەی مۆدێل، کۆسمەتیک، مەیکئەپ ئارتیست، کاری لاپ دانس و مەساج، ..هتد؛ لەبری ئەوەی ئەمانە وەک ئارەزوو و هەڵبژاردەی بەشێکی کەم لە کچان و ژنان وەک مافێکی ئازادیی هەڵبژاردن پارێزراو بێت، کەچی بوونەتە پیشەسازی گەورە و بەدیلێکی پیشە و کار و ڕێگای نان پەیداکردن و گەشتن بە ئامانجی و ئاواتی "دەوڵەمەندبوون" و کۆکردنەوەی سەرمایە بۆ ژنان.

٤-کێشەی لیبراڵ فێمینیزم

جۆرە جیاوازەکانی فێمینیزم بەگشتی دابەش بوون بەسەر دوو بەرەدا و دوای دوو ئایدیۆلۆجی و ئاراستەی فکریی جیاواز کەوتوون، لیبرالیزم کە ئایدۆلۆجی و بونیادی فکریی سەرمایەداری پێک دەنێت و، مارکسیزم کە ڕەخنەی ڕیشەیی هەیە لە پێکهاتەی ئابووری سیستەمی سەرمایەداری.
ئەم دوو بیرکردنەوەیە لەنێو خەباتی ژنان بۆ ڕزگاری و یەکسانی جگە لەوەی درێژترین تەمەنیان هەیە، هەروەها گەورەترین هۆکاری دابەشبوونی جۆرەکانی فێمینیزمن لە بواری تێوری و پراتیکدا .
لیبراڵ فێمینیزم، خاسیەتی تایبەتی ئەوەیە کە هەوڵ بۆ ئەوە دەدات کە ژنانی چینی باڵادەست بچن لەم سیستەمە نایەکسان و پڕ لە نەهامەتییەی سەرمایەداری بەشدار بن لە دەسەڵاتدا
لیبراڵ فێمینیزم، کە لە سەرەتای سەدەی بیستدا بە فێمینیزمی ژنانی بورژوازی ناسراوە، هەمیشە پاڵپشت و هاوکاری دەسەڵاتی سیاسی و ئابووری چینی دەسەڵاتداری سەرمایەدارییە لە هەموو جیهاندا. فۆرمی دەسەڵات هەرچی بووبێت، دیکتاتۆری، دیموکراسی، سەرمایەداریی دەوڵەتی، ئەم جۆرە فێمینیزمە لە نێویدا جێگەی بووەتەوە. لە سەردەمی ئێستادا، بە هۆی کۆتای سیاسی بۆ ژنان لە زۆربەی زۆری وڵاتانی دنیا، ئەم فێمینیزمە دەسەڵاتی پەیدا کردووە و خۆی کردۆتە نوێنەری هەموو ژنان لە دامودەزگا نێودەوڵەتییەکاندا و، هەموو سەرچاوە ماددییەکان دەبات بۆ خۆی وەک بەشی ئیلیتی ژنان.
لیبراڵ فێمینیزم، خاسیەتی تایبەتی ئەوەیە کە هەوڵ بۆ ئەوە دەدات کە ژنانی چینی باڵادەست بچن لەم سیستەمە نایەکسان و پڕ لە نەهامەتییەی سەرمایەداری بەشدار بن لە دەسەڵاتدا . ئیتر گرنگ

نییە کە بە هۆی ئەم دەسەڵاتەوە ملیۆنان ژن بێکار دەبن، نانبڕاو دەبن، خوێندن و تەندروستی و خزمەتگوزاری تریان نابێت. کەم نین ئەو فەمینیستە لیبراڵانەی کە بە شان و باڵی ژنانی وەک مارگرێت تاتشەر، هیلاری کلینتۆن و مادلین ئۆبرایت هەڵدەدەن و وەک پێشەنگی دەستکەوتەکانی فەمینیزم باسیان دەکەن. ئەمە لە کاتێکدا کە بڕیار و سیاسەتەکانی ئەم ژنە سەرکردانە، هەمیشە هۆکاری نەهامەتی گەورە و هەژاری و بێکاری و ستەمی زیاتر بوون لەسەر ژنان. مێژووی فەمینیزم پڕیەتی لەم جۆرە کە خۆی کردۆتە خاوەنی هەموو دەستکەوتەکانی ژنان لە ئەوروپا و تەنانەت لە جیهانیشدا. ئەم دەستکەوتانەش بە ملیۆنان ژن دەفرۆشنەوە، گوایا ئەمانە بە قازانجی هەموو ژنانن. ئەم جۆرە فەمینیزمە دەتوانیت چاوپۆشی لە هەموو نایەکسانییەکانی تری زۆرینەی ژنان بکات و تەنها چاوی لەوە بێت کە ژمارەی لە ژنانی نێو چینی دەسەڵاتدار بخاتە نێو ناوەندەکانی بریاردان و سەرۆکی کۆمپانیاکان.

خەباتی ژنان و فەمینیزم، نە تەنها گوتارێکی میدیایی ڕادیکاڵی دژە پیاو ە و، نە تەنها هی ئەوانەیە بە دوای بەدەستهێنانی جێگای سەرکردە و بڕیاردانی ژنان لەنێو پارتە سیاسییەکان و کۆمپانیا و دەسەڵاتدا.

لە سەردەمی ئێستادا زۆربەی ئەو “پێشکەوتنە”انەی کە بە هۆی “جیاکاریی ئەرێنی”ەوە، بەدەست هاتوون، بوونەتە پەیژەیەک بۆ سەرکەوتنی ژنانی نێو چینی دەسەلاتدار . ئەم چینە دەسەڵاتدارە هەرچەنێک بێت توانیویەتی سامان و جێگایەکی زیاتر بۆ ژنە پەرلەمانتارەکان، ژنە بەڕێوەبەرەکان، دادوەرەکان، بانکدارەکان، خاوەن کۆمپانیاکان دروست بکات. بەڵام کاتێک ئەم ژنانە کێشەی خۆیان لە نێو ڕیزەکانی دەسەڵاتدا چارەسەر دەبێت، ٩٩٪ ەکەی تری ژنان لە بیر دەکەن کە بە ترسناکترین جۆری ستەم و چەوسانەوەدا دەڕۆن. هەندێک لە لێکۆڵەران پێیان وایە کە دیاردەیەکی هاوشێوە لەگەڵ چینی ناوەڕاستی ڕەشپێستی ئەمریکا و ئەروروپادا ڕوویدا، کاتێك بە هۆی بزووتنەوەی دژە ڕاسیزمەوە هەندێکیان خۆیان گەیاندە پلە و پۆستی باڵا، ئەمەشیان وەک دەستکەوتی گەورەی هەموو ڕەشپێستەکان نیشان دا. لە هەر دوو نموونەکەدا زۆربەی کات ئەو دەستکەوتانە بە ناوی هەموو خەڵکەوە وەردەگیرێت، لە کاتێکدا بەرهەمەکەی ناچیتەوە لای جەماوەرە نایەکسانەکە، هەر بۆیە هیچ کات نە کۆتای ژنان و نە جیاکاریی ئەرێنی نابێتە هۆی چارەسەرکردنی کێشەی جیاکاری، بەڵکوو زیاتر هەڵاواردن و پشتبەستن بە تەکنیزم زیاد دەکات.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، خەباتی ژنان و فەمینیزم، نە تەنها گوتارێکی میدیایی ڕادیکاڵەی دژە پیاوە و، نە تەنها هی ئەوانەیە بە دوای بەدەستهێنانی جێگای سەرکردە و بڕیاردانی ژنانن لەنێو پارتە سیاسییەکان و کۆمپانیا و دەسەڵاتدا. بزووتنەوەی ژنان و خەباتی ژنان هەروەها خاوەنی ژنانی چالاک و نووسەر و ئەکادیمی و گەنجانی تینوو بە ئازادی و یەکسانین. بۆیە دەبێت جۆرەکانی فەمینیزم بناسینەوە، لێیەکیان جیا بکەینەوە و، بەوردی هاوخەباتەکانی خۆمان دیاری بکەین.

٥- ئەنجامگیری

یەکەم: فەمینیزم لە کوردستانیش فرە لایەن و فرە ڕەهەندە
فەمینیست لە کوردستان دەشێت ئەو ژنە شۆڕشگێڕە بێت کە ئامادەی گیان بەختکردن بووە بۆ ڕزگاری خۆی و هاوڕەگەزەکانی، هەروەها دەشێت ئەو ژنە پەرلەمانتارە بێت کە باس لە یاسایەکی باشتر بۆ مافی ژنان دەکات، بەڵام بەرژەوەندیی حیزبەکەشی دەپارێزێتک یان دەشێت ئەو ژنە موسوڵمانە بێت کە دەیەوێت تەفسیرێکی میانەڕەوتر لە ئیسلام بکات، یان ئەو ژنەی کە لە دام و دەزگایەکدا چاودێری ئەوە دەکات کە ژنان تەحەروشیان پی نەکرێت، مامۆستایەکی ئەکادیمی بێت کە خەریکی جێگیر کردنی خویندنی یەکسانیی جێندەرییە، ئەو کارمەندە بێت کە ڕۆژانە یارمەتیی ژنان دەدات بۆ پاراستنیان لە توندوتیژی، ئەو ژنەی کە خۆی بریار لەوە دەدات کە مافی خۆیەتی چ جۆرە جلێک لەبەرکات، کچانی گەنجانی زانکۆ بن کە دژی هێزە ئەمنییەکان دەوەستانەوە کە بە هۆی کچ بوونیانەوە سوکایەتیان پێ دەکردن و سێکسیت دەجووڵانەوە لەگەڵیان.
فەمینیزم لە کوردستانیش یەک شت نییە، یەک فۆرم نییە، یەک تێگەشتن و یەک پێناسی نییە. لە کوردستانیش هەتا ئەم جیاوازییە سیاسییانەی نێو ڕەوتەکانی فەمینیزم نەناسینەوە، دەستنیشانیان نەکەین، مەحاڵە کە بەهیچ جۆرێک بکەوینە دایالۆگێکی تیوری جدییەوە لەسەر ڕزگاریی ژنان. هەروەک چۆن ناکرێت بەسەر جۆرە جیاوازەکانی فەمینیزمدا تێپەڕین و گرنگیان پێ نەدەین، بە پێچەوانەوە دەبێت ئەم جۆر و جیاوازییانە ببنە هەوێنی دایالۆگ و لێکۆڵینەوە و کاری داهاتوو .

فەمینیزمی لیبراڵ بە فراوانی هەیە و نوێنەرەکانی لە کوردستان ژنانی سیاسی و نێو دەسەڵات و خاوەن پۆستە باڵا و ئیدارییەکانن، ئەوانەی کە شارنشین و خوێندەوارن و لەپال یەکێ لە حیزبەکانی نێو دەسەڵاتدا یان ڕاستەوخۆ یان ناراستەوخۆ کار وچالاکی دەکەن، ڕەخنەی نەرم و نیان دەگرن و داوا و نەسیحەتی چاکسازی لە دەسەڵاتدا دەکەن

و، هەوڵی پلە و پۆستی بەرز دەدەن. هەڵبەت بەشێکیش لەم لیبراڵ فێمینیزمە وان خەریکی کاری ڕێکخراوەکانی کۆمەڵەی مەدەنی و لە بواری ئەکادیمیا کار دەکەن. ئەم جۆرە لە فێمینیزم دەبێت بناسینەوە، بەرپرسیاریان کەین و بیریان بێنینەوە کە یان باس لە ڕزگاریی ژنان نەکەن و بە ناوی ژنانەوە بەگشتی قسە نەکەن؛ یان دەبێت ئەو پێگە و دەسەڵاتەی پەیدای دەکەن دەستکەوتی گشتی تر بە ژنانیش بێنێت، وەک یاسای باشتر، مافی زیاتر، سەلامەتی و پاراستنی زیاتر لە توندوتیژی.

بەشێکی زۆر لە ژنان لە نێو ڕێکخراو و لەسەر ئاستێکی تر هەموو ڕۆژ ڕووبەڕووی توندوتیژی دەبنەوە و، دژ بە کۆنەپەرستی و هەڵاواردن و توندوتیژی دەوەستنەوە. ئەمە تایبەتمەندیی خەباتی ژنانی کوردستانە لەم سەردەمەی ئیستادا کە وەک پراکتیسێکی ڕۆژانە خەبات بۆ یەکسانی و دژی جیاکاری لە مەیدانی کارو ماڵدا دەکەن. هەرچەندە ئەم بەشەیان هێشتا سیمایەکی تیۆری فێمینیستی نەداوە بە چالاکی و کاری خۆی لە خوارەوە دەیکات لە دژی سیستمی زاڵ، مەیدانێکی بەرفراوانی تێکەڵە لە فێمینیزمی جۆرا و جۆر ی ڕادیکاڵ، سێکولار و چەپ و سۆشیالیست و ڕادیکاڵەوە، تا دەگات بە ژنانی موسوڵمانی سێکولار. بۆیە کاری ڕێکخراوەکان و چالاکوانانی ژنان لە یەکتر جیاوازن، ناچنە ژێر یەک پێناسە و یان یەک جۆری فێمینیزمەوە . ناشکرێت خەباتی ڕۆژانەی سەدان ژن بخەینە یەک تای تەرازوو لەگەڵ لیبراڵ فێمینیزمێکی بەرژەوەندخواز، یان فێمینیزمێکی ئیسلامی کە زیاتر وا لە خەمی پاراستنی دینەکەی وەک لە ماف و ئازادییەکانی ژنان و، تێکەڵاویان کەین .

کەوایە فێمینیزم لە کوردستان نەشێوێنراوە، بەڵکوو خۆی بەم جۆرەیە کە باڵ و تێروانینی جیاوازی لێ دەبێتەوە و خاوەنی یەک تێگەیشتنی یەکگرتوو نییە و هەروەها بواری لێک تێگەشتنی جیا جیا دروست دەکات. کەسێک کە وادەزانیت شێوێنراوە، ئەو فۆرمەی ئەو شێوێنراوە نەک فێمینیزم خۆی. ژنان لە کۆمەڵگەدا دەژین و زیندوون و بکەرن، هەموو ڕۆژ خەبات دەکەن بۆ یەکسانی بە شێوازی جۆراو جۆر . ئەوە ئەرکی تیۆریسێنە فێمینیستەکانە لیکدانەوە بۆ ئەمانە بکات لە پەیوەند بە ئاراستە فکری و تیۆرییەکانی فێمینیزمەوە، جۆرەکانیان و تایبەتمەندییەکانیان جیابکاتەوە، تا بتوانێت تیۆرییەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیی فێمینیستی کە تێگەشتنێکی فراوانی لەسەر ژنان لە هەرێمی کوردستان دروست کرد بێت، بەرهەم بێنن لەرێشەوە ئاراستەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی خەباتی ڕزگاریی ژنان ڕۆشن کەنەوە. ئەمە وەک زۆریک لە بوارەکانی تری فکر و مەعریفە لەم بوارەشدا سەرەتایەکمان دەست پێ کردووە کە هێشتا تازەیە، پێویستی بە هاوکاری و کاری

درێژخایەن و دایەلۆگ و گەشەکردنە.

کاتێك بەشێک لە ڕێکخراوەکان و چالاکوانانی بەرگریکردن لە مافەکانی ژنان بە خۆیان ناڵێن فێمینیست، کەچی هەر ئەوانیشن ڕۆژانە بە کردار لە بەردەم هەڕەشە و فشاری کۆنەپەرستی و پیاوسالاریدا خەبات دەکەن، ئەوە بابەتێکی پێویستی بە لێکۆڵینەوە هەیە. لە بارو دۆخێکی وەک کوردستاندا، هۆکاری جیاجیا هەیە کە کەسێک یان گروپێک ڕاستەخۆ بە خۆیان نەڵێن فێمینیست. یەکە لەوانە لەوانەیە ترس بێت، هەروەک چۆن ترسیش هەیە ئەگەر ژنان لە شوێنی کاریان یان لەنێو دراوسێکانیان بە خۆیان بڵێن کۆمۆنیست، یان ئەنارکیست. هۆکاری ئەمەش لە یەکەم ڕامانیندا ئەوەیە کە هەموو ئەم بزووتنەوە و ئایدیایانە بە ڕادیکاڵ و مەترسیدار دادەنرێن لەسەر کۆمەڵگە و خێزان و بەها دینی و خێڵەکییە زاڵەکانی نێو کۆمەڵگە. لەسەر ئاستی گروپ و ڕێکخراوی ژنانیش، ئەوا دەسەڵاتی سیاسی و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانیش کە پشتیوانی ماددی ئەمانە دەکەن، ئەم جۆرە ئایدیا چەپ و ڕادیکاڵانەیان پێ خۆش نییە و هەر جۆرە ڕێکخراوێک یان چالاکێك ئیدعای ئەوانە بکات، پەراوێزیان دەخەن.

فێمینیزم لە کوردستان نەشێوێنراوە، بەڵکوو خۆی بەم جۆرەیە کە باڵ و تێڕوانینی جیاوازی لێ دەبێتەوە و خاوەنی یەک تێگەیشتنی یەکگرتوو نییە، بەڵام هۆکاری تریش زۆرن، لەوانە دابڕانێك کە لەنێوان گوتاری فێمینیزم و بارو دۆخی ژنان و خەباتی ڕۆژانەیان هەیە، ئاشنا نەبوونی ئەم گوتارە بە کار و کردەی فێمینیستی لە کوردستان، وەک پێشتر باس کرا. هۆکارێکی تر ئەو تێگەیشتنەیە لە فێمینیزم کە بە بزووتنەوەیەکی “دژە پیاو “ی دەبینێت. نەیارانی ئازادی و یەکسانی ژنان ئەم مەسەلەیە بەکاردێنن وەک بەهانەیەک بۆ دژایەتی هەر هەوڵێک کە بەرگری لە ماف و یەکسانیی ژنان بکات. بەڵام ئەوەی کە ئەم کێشەیەی توندتر کردۆتەوە، دژە پیاوبوونی بەشێک لەگوتاری ئەو فێمینیستانەیە کەلە ئەوروپا دەژین و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی ژنان و پیاوان لە کوردستان لە لێکدانەوەکانیاندا ڕەچاو ناکەن. زۆرینەی ژنان نە خاوەنی داهات و ئابووریی سەربەخۆن، نە دەتوانن لە خێزان و پیاو دابڕێن و بە تەنها بژین، نە لە باری دەروونییەوە ئامادەییان بە هەنگاوگەلێکی لەو جۆرە هەیە. بە تێگەیشتن لەمە دەبێت سەیری ئەم بەربەستانەی بەردەم ژنان و ڕێکخراوەکان بکرێت و شیکاریان بۆ بکرێت نەک وەک ڕق لە فێمینیزم یان ناهوشیاری ژنان لێك بدرێتەوە.
هەروەها ژنانی چەپ و کۆمۆنیست، کە بە پێویستی نازانن کە وەک

فێمینیست خۆیان بناسێنن، چونکە بەوایان وایە کە خەبات بۆ ئازادی و یەکسانیی ژنان بەشێکی دانەبڕاوە لە خەباتی ئەوان بۆ سۆشیالیزم. سۆشیالیزم دەتوانێت هەموو ئەو مافانە بەدەست بێنێت بۆ ژنان کە فێمینستەکان داوای دەکەن و، یەکسانییەکی مانادار لە کۆمەڵگەدا دروست بکات. بەڵام ئەمانە دژی فێمینیزم نین، خۆیان بە هاوپشت و هاوخەباتی فێمینیستەکان دەزانن کە هەوڵ بۆ یەکسانی و ئازادیی ژنان دەدەن، بەتایبەت هەموو ئەو فێمینیستانەی کە ڕەخنەی بونیادی لە سیستەم و ئابووریی سەرمایەداری دەگرن.

دووهەم: کاریگەریی گۆرانکارییە ئابووری و سیاسییەکان و سەرمایەداریی گڵۆباڵ لەسەر فێمینیزم لە کوردستان

کرانەوە بە ڕووی دنیای دەرەوەدا لە ڕێگەی تەکنەلۆجیای جیهانییەوە، هەروەها سیاسەتە ئابوورییە نیۆلیبراڵەکانی حکومەتی هەرێم بە پاڵپشت و ڕێنوێنی بانکی نێودەوڵەتی، لە ١٥ ساڵی ڕابردوودا گۆڕانکاریی گەورەی بەسەر کۆمەڵگەی کوردستاندا هێناوە.
یەکێ لەو گۆرانکارییانە لە ئەنجامی تێکەڵکردنی کۆمەڵگەی کوردستان لەگەڵ دنیای گڵۆباڵدا لە ڕێگەی تەکنەلۆجیا، و کراونەوەی بازرگانی و بازاڕی ئازاد، ئەم کۆمەڵگەیەی لە ماوەیەکی کورتدا خستە بەر لێشاوی دیاردەی بە "کاڵاکردن". یەکێ لە کاریگەرییەکانی ئەم پرۆسەی بەکاڵا کردنە، کە پرۆسەیەکی جیهانییە، جەستەی ژنانیشی کردە مەیدانی بە کاڵابوون بۆ ئاڵوگۆڕ لە بازاڕدا، لێرەدا لەشفرۆشی ئاشکرا و نهێنی و کاری یانەی شەوان تەنها بەشێکی کەمی ئەم بەکاڵاکردنەیە، هەڵتەقینی ژمارەی کچە مۆدیلەکان و بەکارهێنانی جەستە و جوانی ژنان بۆ ڕیکلام و کارکردن لە کۆمپانیا و یانە و مۆڵەکاندا و دەیان جۆری تری کار کە بەکارهێنانی جەستەی ژن وەک ئامرازی سەرنجڕاکێشانی کڕیار و گەرمکردنی بازاڕی ئاڵوگۆڕ، بەشێکی تری بازاڕی کۆسمەتیک و مەیکئەپ و کلینیکەکانی جوانکاری و ددان و ..هتد، هەمووی نموونەی ئەم بەکاڵاکردنەن .
ئەم دیاردەی بەکاڵاکردنەی جەستەی ژنان، لە لایەکەوە، بەشێکی زۆر لە بەها خێڵەکی و دینی و کۆنەخوازەکانی خستەتە ژێر پرسیارەوە و تووشی تەقاندنی کردوون . لە لایەکی ترەوە، کاردانەوەیەکی دژ بە ژنانی لیکەوتەوە، کە لە ئەنجامدا پیاوانی ئایینی لە هەموو کات زیاتر فرسەتیان بۆ ڕەخساوە هێرش بکەنە سەر ماف و ئازادیی ژنان لە مینبەرەکانی میدیا و مزگەوت و بوارە گشتییەکاندا. لەناو خێزانیشدا، ئەم ترسە بووەتە هۆی توندکردنەوەی سەرکوت لەسەر ژنان و کچان و زیاتر پارێزگاربوونی خێزان و توندکردنەوەی ژنانی لە بواری تایبەت و چوار دیواری ماڵدا پەرە پێداوە.

ب□ام ئەم کرانەوەیە هەروەها نەوەیەکی تریشی لە ژنانی ڕووناکبیر و ئازادتر دروست کردووە کە لە باری زمان و فەرھەنگ و ئاستی خوێندن و پەیوەندی بە دنیای دەرەوە، وەک هەر گەنجێکی تری جیهان لەم سەردەمەدا خاوەنی هوشیارییەکی باڵایە بە مافەکانی خۆی، کە نموونەیان لە خۆپیشاندانەکانی خوێندکاران و، وەرگێڕان و خوێندنەوە و مۆسیقا و هونەر و کاری کۆمەڵایەتی و سۆشیال میدیا دەرکەوتووە.

سێهەم: خاڵی هاوبەشی کارکردنی ژنانە بەیەکەوە

ئەم گۆڕانکاریی□ گ□ب□ا□ و ناوخۆییانەی دۆخی ژنانی کوردستان ڕووبەڕووی سیستمێکی خێڵەکی و پیاوسالاری و دینییە لە کوردستان. ئەمەش وای کردووە فێمینیستەکان سەرەڕای جیاوازی و فرە ڕەهەندیان خاڵی هاوبەشیان هەبێ لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم دۆخ و سیستمە زاڵەی دژی ژنانە بەگشتی.

هێرش بۆ سەر ژنانی یەکسانی و ئازادیخواز و چالاکانی نێو ڕێکخراوەکان کە باس لە ڕزگاریی ژنان و مافی ژنان دەکەن، گەورەترین پریشکی ئەم ڕق و توڕەییە کۆنەپارێزانی بەرک□وتوە. ئەم هێرشە ئایینی-خێڵەکییە کە بە پاڵپشتی دەسەڵاتی سیاسی دەکرێت، ناوێرێت یان نایەوێت ڕەخنە لە بەرژەوەندیی ئابووریی کۆمپانیاکان و دەسەڵاتی سیاسی بگرێت، یان دژی بەکاڵابوون بوەستێت. هەروەها ناشتوانن ڕێگری لە دەرکەوتنی کچە مۆدێڵەکان بکەن، بۆیە ئاسانترین نێچیر بۆیان ئەو ژنانەن کە وان لە بواری گشتیدا کار دەکەن. ژنانی چالاک کە هەموو ڕۆژێک وان لەسەر جادە و بەردەم داداگاکانیان گرتووە ئەم دەسەڵاتەیان هەراسان کردووە بۆ مافەکانی ژنان، پشکی شێریان بەرکەوتووە لەم هەڕەشانە. هەر بۆیە پریشکی ئەو کاردانەوانە بە توندی دەیدا لە هەر بیرۆکەیەکی ئازایخوازی، ژنانی چالاک، لەگەڵ ئەمانەشدا فکر و هزری یەکسانیخوازی فێمینیستی و سۆشیالیستی.

هەروەها پرسی فێمینیزم و خەباتی ژنان ڕووبەڕووی کۆنەپارێزیەکی ئاراستەکراوە کە لە ڕێگەی مینبەرەکانی میدیا و مزگەوتەوە پەخش دەبێتەوە بۆ نێو کۆمەڵگە. هێنانە سەر شاشە و زەقکردنەوەی ئەو بانگخوازە ئاینییانە کە بە ئاشکرا دژی مافەکانی ژنان و یەکسانی و ئازادی قسە دەکەن. یان دەرخستنی ئەوانەی باس لە جادووگەری، فاڵ و ترس و ڕیچوالە دینی و فیستقالە خێڵەکییەکان دەکەن. ئەمانە خەریکی برەودانن بە هێشتنەوەی بەها دینی و خێڵەکییەکان،کە کۆنەپارێزترینن لە کۆمەڵگەدا، و زیندوو هێشتنەوەیان ل□ نێو

کۆمەڵگەیەکدا کە تازە بە ڕووی دەرەوەدا کراوەتەوە، ناکۆکیی زۆری تێدایە و هەژاری و بێکاری لە ڕاددە بەدەریش ڕووی تێکردوە . ئەمەش دووبارە ژنان و کچان دەخزێنێتە ماڵەوە، لەژێر چنگی پیاوسالاریدا، لە نەبوونی یاسای پارێزگاری و دامودەزگای توندوتۆڵ بە پاراستنیان لە دژی توندوتیژی.

لە ڕاستیدا ترس لە گۆرانکاری، ترس لە "بەرەڵایی" ژنان، ترس لە تێکچوونی خێزان، باجەکەی زۆرینەی ژنان و کچان دەیدەن . هەرچەندە ئەم ترسە بەرجەستەیە و دیارە، بەڵام هێشتا وەک ترسێکی کۆمەڵایەتی دەردەکەوێت . هەرچەندە نە فێمینیزم وەک ئەوەی کە ئیستا هەیە وە نە شێوازی تری خەباتی ژنان بۆ یەکسانی و ڕزگاری لە کوردستان، نەبوونەتە هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ لەسەر دەسەلاتی سیاسی. لەگەڵ ئەوەشدا ئەم پشتگیریانەی دەسەڵاتی سیاسی لە کۆنەپارێزی، تەواو سیاسی و ئاراستە کراوە، چونکە مەسەلەی ئازادی و مافەکانی ژنان تەواو مەسەلەیەکی سیاسییە.
لە کۆمەڵگەی کوردستان بوار بۆ پراکتیسی فێمینیستی هەموو ژنان پێکەوە هەیە، چونکە خاڵێکی هاوبەش و دوژمنێکی هاوبەشیان هەیە لە ئێستادا، کە کۆنەپەرستی ئایینی و دەسەڵاتی پیاوسالارییە.
لەکۆتاییشدا پێویستە ئەوە بوترێت، کە ئەوانەی بەگشتی دژی فێمینیزم دەوەستنەوە، هێزی پاریزگار و کۆنەپەرستن کە بەرژەوەندیان هەیە لە ڕاگرتن و هێشتنەوەی پێگە و جێگای ژنان لە پەراویزی کۆمەڵگەدا، وە ئامانجیان پاراستنی سیستەمی ئیستا و هێشتنەوەی دەسەڵاتی پیاوسالارییە لە هەموو بوارەکانی ژیانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیدا. دەکرێت خەبات لە دژی ئەم کۆنەپەرستییە خاڵی هاوبەشی کارکردنی ژنان و فێمینیزمەکانیان بێت بەیەکەوە. لە کۆمەڵگەی کوردستان بوار بۆ پراکتیسی فێمینیستی هەموو ژنان پێکەوە هەیە، چونکە خاڵێکی هاوبەش و دوژمنێکی هاوبەشیان هەیە لە ئێستادا، کە کۆنەپەرستی ئایینی و دەسەڵاتی پیاوسالارییە.

ژنان دەبێت پێشەنگی خەبات بن بۆ یەکسانی و نەهێشتنی هەڵاواردن لە دژ جیاکاریی ڕەگەزی و پیاوسالاری لە هەموو بوارەکاندا، بەڵام گەیشتن بە یەکسانییەکی مانادار نە بە تەنها ئەرکی ژنانە و نە بە تەنها بە خەباتی ژنانیش بەدەست دێت. بۆیە پیویستە ئەم خەباتە ئەرێنییە جەماوەری فراوانی ژنان لە خۆی کۆ بکاتەوە و شان بە شانی خەباتی چین و تویژەکانی تری کۆمەڵگە بن کە لە پێناو یەکسانی هەمەلایەنە و خۆشگوزەرانی وکۆمەڵگەیەی خاڵی لە ستەم وچەوسانەوەی چینایەتی تێبکۆشین. لە ڕاستیدا ژنان بەشدارییەکی چالاک دەکەن لەم

خەباتەی کۆمەڵگەدا .

ئاسۆ کەمال
دیسەمبەری ٢٠٢١

سەرچاوەکان:

Bhardwaj, Ananya. “Marxist Feminism and its Importance in Today’s.” Contemporary Literary Review India (February 2021): Vol.8 No.1 , p 43-51.

Bryson, Valerie. “Adjusting the lenses: Feminist analysis and.” Contemporary Politics, (1995): 1:1, 3-18,.

“Marxism and feminism: can the ‘unhappy marriage” be saved ? .” Journal of Political Ideologies (2004): 13–30.

Cock, Jacklyn, and Meg Luxton. “”MARXISM AND FEMINISM:’UNHAPPY MARRIAGE’OR CREATIVE PARTNERSHIP.” .” Cock, Jacklyn, and Meg Luxton. Marxisms in the 21st Century: Crisis, Critique & Struggle. 2016. 116-142.

Gimenez, Martha E. “What’s material about Materialist Femeinsim .” Radical Philosophy 101 (2000).

Haines, Brigid. “Beyond Patriarchy: Marxism, Feminism, and Elfriede Jelinek’s “Die Liebhaberinnen”.” The Modern Language Review (Jul., 1997, Vol. 92, No. 3 (Jul., 1997),): pp. 643-655.

Hartmann, Heidi I. “”The unhappy marriage of Marxism and feminism: Towards a more progressive union.” .” Capital & Class 3.2 (1979): 1-33.

Hatem, Mervat. “Class and Patriarchy as Competing Paradigms for the Study of Middle Eastern Women.” Comparative Studies in Society and History (Oct., 1987, Vol. 29, No. 4): pp. 811-818.

Haug, Frigga. “”Marxism-feminism.” .” Historical Materialism 24.4 (2016): 257-270. .

Heidi Hartmann, Ellen Bravo, Charlotte Bunch, Nancy Hartsock, Roberta Spalter Roth, Linda Williams, Maria Blanco. “Feminist Theory and Practice; A Collective Interview.” Signs, Vol. 21, No. 4 (1996): pp. 917-951.

“Historical-Critical Dictionary of Marxism.” Historical

Materialism. 2016. 257–270.
“Marxist Feminist Dialectics for the 21st Century.” Source: Science & Society , Fall, 1998, Vol. 62, No. 3, Dialectics: The New Frontier .. (1998): pp. 400-413.
Nancy Fraser. “Feminism, capitalism and the cunning of history,.” New Left Review (2009): 97-117.
Orr, Judith. “Marxism and feminism today.” International Socialsm Issue: 127 (June 2010).
Sandberg, Sheryl. Lean In. 2013.
WILLIAMS, CHRISTINE. “The Happy Marriage of Capitalism and Feminism.” Contemporary Sociology 43,1 (n.d.): 58-62.
Wright, Erik Olin. “Explanation and Emancipation in Marxism .and Feminism.” Sociological Theory (1993): pp. 39-54
رەئوف, لوقمان. “فێمێنیستی و هەستی گەڕان بە دوای شوناسدا.” ئایدیا (n.d.): ل. ٣٩-٤٣.
کەمال, ئاسۆ. ژنۆفۆبیای ئۆجەلان . London, ٢٠١٦.